

A három, sokat keresett Bodza-i erődítmény.

Kapitány László

Elég hosszantartó tanulmányok és a helyszínre való kirándulások után merem alítani, 95% bizonylattal, hogy megvannak az erődítmények helyei.

A helyek a következők: [37 Cetate1.kmz](#), [38 Cetate 2.kmz](#), [39 Cetate 3.kmz](#). A számozások É-től D-felé vannak. Megnevezni az erődítményeket elég nagy feladat. Ahány *forrás*, annyi féle név.

Az első volna a *Lobkowitz Shantz* fő erődítménye. Ez a sáncrendszer kétség kívül a Mária Terézia-féle határvédelmi rendszer megszervezése után, tehát az 1760-as évek után épült ki.

Lobkowitz János György Keresztély, herceg, osztrák tábornok, 1739-ben Erdély főkormányzója. Valószínű róla nevezték el az erődítményrendszert. A Tatárhavason épült Lobkowitz sáncok szerepe az átvezető útvonal ellenőrzése mellett az volt, hogy mintegy déli elővédműként szolgáljon a mai Bodzavám község közelében lévő *Kálvária*-hegy körül kiépült sáncrendszernek. Ezt a szerepét be is töltötte a harmadik osztrák-török háború idején. 1788-1790

A háború folyamán, 1788. március 19-én és április 14-én a 2. székely határőrezred egységei sikerrel védték meg a Tatár-hágónál levő Lobkowitz-sáncot, azonban ugyanott a június 13-i török támadásnak már nem tudtak ellenállni és visszavonultak a Kálvária-hegy környezetébe. Az elhagyott Lobkowitz-sáncot 1788. július 17-én szállták meg a török csapatok, majd tovább vonultak Bodzavám irányába. A Kálvária-hegynél július 19-én csata bontakozott ki, melynek során a törököket megfutamították. A Mavrogheni vajda (Voievodul Nicolae Petru Mavrogheni 1786) vezetése alatt álló török-román egységek 1788. augusztus 12-én újabb, nagy erejű támadással kíséreltek, azonban véres harcokat követően a székely-magyar-osztrák egységeknek ismét sikerült visszaverni a támadókat. 1789. augusztus 3-án az újabb török támadást is sikerrel állították meg a Kálvária-hegy környezetében épült sáncokban védekező csapatok.

A második, *Bodza vára*, *Királykő vára* vagy *Keresztvár*. Ezt talán St. László (1077-1095) építette, ahonnan a neve is, *Királykő vára*. A 17. század elején romokban hevert, de 1630-ban Bethlen Gábor újjáépíttette. 1658-ban egy ideig sikerrel állt ellen a török-tatár betörésnek, utoljára 1690-ben Heisler császári tábornok állíttatta helyre. A várat valószínűleg 1711-ben a szatmári béke értelmében robbantották fel a császáriak.

Adrian Ioniță írta le részletesen a [Viewpoints on the Fortress at Tabla Buții in the Light of Archaeological Excavations](#) című dolgozatába.

Itt van: http://www.archaeology.ro/ai_tb_eng.htm#top . <http://archive.is/0Nqj>

A harmadikat, nevezhessük *Tatárvár*-nak, amelyiket a teuton lovagok kezdték építeni a kunok ellen 1223-ban. Ezt a kunok lerombolták, mikor még készen se volt, de a lovagok visszaépítették 1224-ben. Nincs kizárva, hogy e helyen ne lett volna még valami régebbi építmény, amiket a hunok-tatárok építettek volna. A hagyomány azt tartja, hogy ezek egy pár évet töltöttek ezen a vidéken, pihentetni a hadakat és lovaikat.

Mindezek a várak több átalakítást-javítást szenvedtek az ellenségek által való rongálódások miatt. Tudnivaló hogy itt volt a régi római út, ami később a középkor „autóstrádája” lett.

Az 1-es számú erődítmény helye teljesen megfelel Orbán Balázs leírásának, személyesen járt ott, és a terepen levő valóságnak.

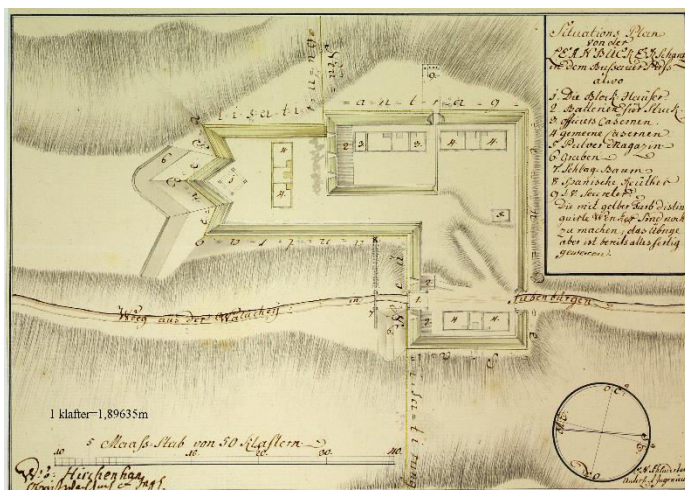
Így írja le az utat, amelyiken odajutott:

„A *Leánymezőn* felül a Tatárpatak szűkülő völgyében még egy órát haladtunk, mígnem az 1849-ben készült védsáncok mellett elvonulva, a *Királyhegy* nyugati alján

levő *Felső-Strimba* mezőre, az annyiszor vérrel áztatott szép havasi fennsíkra értünk. Innen nem messze fakad fel a honunk határszélén fekvő Királyhegy nyugati oldalából a Bodzafőt alkotó Tatárpatak.

Az ezen magas, meredek hegyen kivezetett régi csinált utat úgy megrongálták a lerohanó vizek, hogy azon most csak lóháton lehet közlekedni, a hegyoldalban régi sánczolatok s erős védművek szegélyzik az utat

Ezen különböző korban keletkezett védsánczok központját, a Királytető alatti magaslaton fekvő fővár alkotta; ennek legfelül levő középpontját egy 69 lépés hosszú, 26 lépés szélességű négyszög erőd alkotja, melynek izmos mellvédei be vannak most (1865-ben) földelve, de hogy ott fal vonult el, arról a most is fölismerhető falmaradványok kezeskednek. Ezt másik alsó vár vette körül, melynek mellvédes gátonya s széles sánczai voltak, s mely útra néző szögleténél befelé hajlított egyenes szögbe volt megtörve."

Így néz ki a Lobkowitz erődtítmény.

Lássuk a valóságot is:

Ezen a dombon volt az erődtítmény. Most csak romjai látszanak, de jól ki lehet venni az alapját. A tetőn volt a fővár és alatta az alsó vár.

Ezek a képek, amit valamit mondanak:

E helytől délre lehet még látni valami védő sáncokat is: [40 Védősánc nyoma..kmz](#)

Itt a védősánc:

A 2-ös számú vár helye..... tiszta. Ott van, csak meg kell nézni.

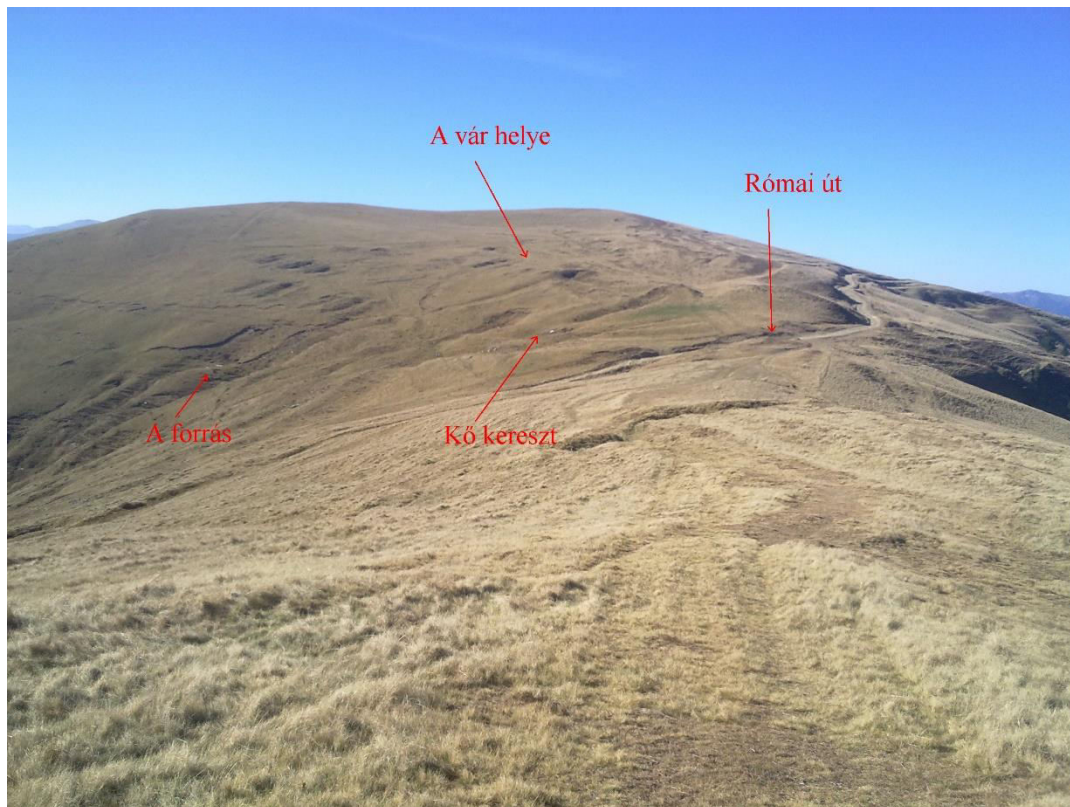
Királykő vára, D-ről nézve.

A 3-ik várra vonatkozó érvek a következők: (Orbán Balázs után is, ha K-et helyettesítjük D-el. Nem járt ott személyesen)

- Másfél órai járásra van a régi határtól.
- Ott a szép forrás, a Várkútja, 200 lépésre a vártól.
- Egy kicsi jóakarattal azt is ráfoghatjuk, hogy 6000 lépésre van a Leánymező-i mészégető katlanoktól.(?)
- A Tatárut, (a régi római út) ott megyen mellette. Innen vezet fel a várhoz a 100 öl hosszú és 10 lépés széles vár útja.
- A mész gödrök bemélyedései is felismerhetők, ahol a meszet oltották. ?
- A várközeli helyeken termőföldeket lehet kialakítani.

Egyéb történeti érvek, az hogy pontosan a Havasalföldet és Erdélyt összekötő főútvonalon helyezkedik el. Stratégiai szempontból is jól van helyezve.

A Gálma hegységen, a Nagy-Tatár-tól K-re, mint Orbán Balázs írja, nincs semmi féle várnyom. (Jártam ott. Van mindenféle más nyom) Tévedett ő még egyebeket is.

A 3-as számú vár helye, Vârful lui Crai-ról nézve.

Itt a forrás, a Várkútja, D-DK-re a vártól.

2018-ban a délebre eső *Cerașu* község polgármesteri hivatala, ahova a terület tart közigazgatásilag, a forrás környékét átalakította. A kőkeresztet felállították a forrás mellé. Egy pihenő helyet alakítottak ki.

A következő képek mutatják a helyzetet a forrásnál 2018-ban:

Izvorul Cetății 3

Izvorul Cetății 3

Izvorul Cetății 3

Ezeket az állításokat alá kellene támasztani archeológiai ásatásokkal. Kevésbé a *Királykő vára* helyét. **De ki akarná... és tudná ezt megcsinálni?**

Mindezek mellett, ezen a környéken sok mindenféle *régiséget* lehet találni. Például a *Tatárvár* mellett található egy kereszt töredék, ami így néz ki:

Az eredeti helyzetét mutassa az első kép, úgy ahogy megkaptuk. Ez volt 2010 őszén. Egész télen azon gondolkodám hogy vajon mi van a másik felén. Ahogy kitavaszkodott, fogtuk magunkat és kiszálltunk a helyszínre. Nagynehezen felemeltük. A második képen látszik, mi van rajta. Nem kicsi volt a meglepődésünk. A harmadik kép mutassa, hogy is állott ez valamikor eredeti formájába. Az alapkő ott volt mellette. Valószínű akkor törött el mikor kiborították az eredeti helyzetéből, 1910 előtt. Azon a felén, amit láttunk először az van ráírva, hogy: *1910, 1925 Ion Minulescu* (ez egy román költő, semmi köze a kereszthez).

A közepén levő címer, a régi Havasalföld-i címer. Benne a holló és a nap a félholddal. Cirill betűkel van körülírva. Hogy mit ír ott, az már megint más probléma. Ennek a kiolvasásához valami laboratóriumi munkára volna szükség. Nagyon kíváncsi vagyok, mit ír ott.

A régi római út mentébe még találtam egy hídfő darabot:

Lehet ennek a párja is ott van valahol, de nem kaptam meg. Ez itt van: [41 Hidfő.kmz](http://41Hidfő.kmz)

Más figyelemre méltó dolog egy k.b. 800m hosszú védősánc, ami a hegy oldalát szeli át.

Hogy ki csinálta ezt a védősáncot, az megint feltevés (lehet, hogy a bolgárok). Az elhelyezése után lehet gyanítani, hogy az északi támadók ellen volt építve. Itt van: [42 Védősánc.kmz.](#) [43 Cölöp erősítés.kmz](#)

Csak a 2010-es kirándulásaink alkalmával a Nagy-Tatáron kaptunk még valamit.

Először megörültünk neki, gondolván hogy megkaptuk Orbán Balázs kereszt töredékét. Sajnos csalódtunk. A következő kirándulás alkalmával szépen megtakarítottuk

a követ és kisült, hogy egyéb valami. Azért nincs kizárva, hogy az alsó felén levő írások alatt ne legyen egyéb is. Ez itt van: [43 Faragott kő darab.kmz](#).

Valami korunkbeli írások vannak rajta.

Méltó dolog még megemlíteni, hogy a Boncuța hágótól nyugati irányba, k.b. 200m-re van egy építkezésnek a nyoma. Valószínű, hogy valami osztrák eredetű erődítménynek a nyoma. Egy kézrajzolta térképen úgy van megemlítve, hogy *Lábonyita erőd*. Ami szerintem az akarna lenni, hogy *La Boncuța erőd*. Itt van: [44 Boncuța erődítmény.kmz](#) Ezen a környéken, 1788-ban, jelentős harcok folytak. A *Boncuța* hágót az 1800-as évek vége felé tették járhatóvá.

A helyszínen ez látszik:

Itt van még a Crucea Doamnei, vagy Crucea Mandi-nak nevezett kőkereszt, a temetőtől kelet irányba. Hogy ki, miért és mikor tette ezt ide, az megint más kérdés:

Az első világháború áldozatainak temetője, (készült 1922-ben), ahova románok, magyarok és németek, együtt vannak eltemetve, így néz ki:

Ha valaki kíváncsi a Bodza folyó születési helyére, az itt van:

Itt van a Tatár Patak és a Leány Patak összefolyása. Innen már Bodza a neve. Orbán Balázs itt ment fel a Lobkowitz erődtítményekhez.

Tovább, a Bodzavám-i temető, a Kálvária hegy alatt, a régi katolikus templom maradványával, amek 1794-ben volt építve, bár csak 60-ra ment a hívek száma, külön pappal rendelkezett és hozzá tartozott Kraszna, mint leányközség. 1950-be szakadt be a teteje.

A Bodzai-szorosnál volt egykori vámház közelében a 18. században havasi románok telepedtek le, legtöbbször a Barcaság falvaiból kerültek ide. 1891-ben 1363 lakosa volt, 1902 és 1925 között Magyarbodza része volt.

Ezen a tájon, ha valaki nekifog áskálni, az egészen biztos, hogy akármeik négyzetméteren valamire akad, úgy tele van itt mindenféle *régiségekkel*. Nem hiába volt ez a középkor „autósztádája”, itt kereskedtek, itt háborúztak, itt vonult át mindenféle had, kezdve a rómaiaktól, népvándorlásoktól egészen 1916-ig. Az új Kárpát-átjárók megnyitásával teljesen kiesett a forgalomból. A Tömös-i átjáró 1790 körül, a Lapias völgyén felül, (ahol az út le volt fedve fagerendákkal) fel a Poiana Secuilor és Predeál felé, a mai országút Feső-Tömöstől Predeálig, megnyílt 1850 körül, Carol Gartner mérnök vezetése alatt. A Bodza-i szoroson, Crasna-n átvezető út megnyílt 1840 körül.

Ha valaki igényeli a *.kmz fájlokat és több felvilágosítást akar, írjon a ladislau41@yahoo.com e-mail címre. Állok rendelkezésére szívesen.

Miután a vámházat sem volt mi védje, 1787-ben a Tatárhágóról leköltöztették a mai Bodzavámra (Vama Buzaului), a bodolai Beldiek birtokára. Utána a múlt század végén nyitotta meg az utat a Bodza szoroson keresztül egy sepsiszentgyörgyi utászcsapat a város főmérnökének, Gyárfás Győzőnek a vezetése alatt.

<http://wikimapia.org/8175977/hu/Bodza-v%C3%A1ra>

<http://peter-pal.ro/#/content/Tatarhago%20Bodzavara/>

<http://hu.wikipedia.org/wiki/Bodzav%C3%A1m>

Határában a Királyhegy előfokán volt **Bodza vára**, melyet Királykőnek is neveztek. Először 1457-ben említik, a 17. század elején romokban hevert, de 1630-ban Bethlen Gábor újjáépíttette. 1658-ban sikerrel állt ellen a tatár betörésnek, utoljára 1690-ben Hausler császári tábornok állíttatta helyre. A várat valószínűleg 1711-ben a szatmári béke értelmében robbantották fel a császáriak. Alapfalai is alig látszanak.

http://hu.wikipedia.org/w/index.php?title=F%C3%A1jl:Bodzav%C3%A1m_reform%C3%A1tus_templom.jpg&filetimestamp=20090507200719

Fájl: Bodzavám (református) katolikus templom.jpg

<http://wikimapia.org/4748963/hu/Bodzav%C3%A1m>

A Bodzai-szorosnál volt egykori vámház közelében a 18. században havasi román zsellérek telepedtek le, legtöbbször a Barcaság falvaiból szöktek meg. 1891-ben 1363 lakosa volt, 1902 és 1925 között Magyarbodza része volt.

<http://jupiter.elte.hu/bodzavam1/keresztvartortenet.htm>

BODZAVÁM - VAMA BUZĂULUI, KERESZTVÁR

Karczag Ákos - Szabó Tibor /

a Béli, a Mikes családok

<http://mek.oszk.hu/04800/04804/html/246.html>

A bodzai vám és Bodza-vize.

Hol a nyugatról keletnek tartó Döblön pataka a hon határitól befelé indult Bodza vizébe ömlik, hol a Bodza vizének nyílt völgyét egy templom által* E templom 1794-ben épült, s bár

csak 60-ra megy a hivek száma, külön pappal, külön lelkésziséget alkot, melyhez Krászna, mint leányközség tartozik.

koronázott kiszökellő előfok az ugynevezett *Kálvária* egybeszorítja: ott fekszik szép regényesen a *bodzai vám*, melynek festői házcsoportját három oldalról folyja körül a sziklamederben törtető, s áradatkor sziklákat sodró folyó, mely mint e hon szülöttje a haza felé vette útját, de itt a vámnál áttörhetlen sziklahegyekre bukkanván, megtérésre kényszerített.

Leánymező nevét leginkább ezen szép népköltemény fejt meg. (Zajzoni Rab István)

Szent Ilie napján
Zajzon vize partján,
Oláh lányok, magyar lányok
– Piros rózsák, tulipánok –
vidám tánczra keltek;
Karcsu ifjak öröme,
Pántlikát viseltek.

Szent Ilie napján,
Zajzon vize partján
Sirnák immár a szép lányok,
Rajtok csaptak a tatárok;
Jaj, kínságos élet!
Korbácsal üzik rabságba
Azt a sok szépséget.

Bodzánál a határ,
Ott megáll a tatár;
Sima réten, zöld lapályon,
A sok szép lány tánczot járjon.
Jaj azt sirva járták,
Táncz után a vad tatárok
Őket meggyalázták.

Hullnak a virágok,
Szétszórták a lányok,
Gyalázatra nincs ékesség;
Mivelj csodát nagy istenség:
Mig csak az ég kékül,
Nyílnak itt a virágok
Örök szent emlékül.

Tovább, tovább lányok!
Üzték a tatárok,

A virágok, zöld levelek
Minden tavaszkor kikeltek,
Sirtak minden reggel,
Talán a szép lányok lelke
Bennök rejtezett el.

Az anyák, az atyák
Megmeglátogatták
A rétet és megkönyezték
S Lányomezőnek elnevezték.
Ma is ki arra jár,
Letérdel és imádkozik:
„Átkozott a tatár!”*₂

Közölve van a Vadrózsák I. kötete 291–292. lapján, kiadta Kriza János Kolozsvártt 1863-ban.

Brodnikok földje felé